

VAIKO DALYVAVIMAS GLOBOS PROCESU IKI IR PO GLOBOS ŠEIMOJE NUSTATYMO

Gyvenimą galima suskirstyti į tris laiko tarpsnius: praeitį, dabartį ir ateitį. Praeitį kiekvienas iš mūsų išgyvena skirtingai, priklausomai nuo to, ką patyrėme. Vieni gyvename tik praeityje, bijodami dabarties, bijodami atsimerkti. Kiti desperatiškai kabinamės į dabartį, pamiršdami ar norėdami pamiršti viską, kas įvyko anksčiau, ir bijodami pagalvoti apie tai, kas gali būti toliau. Treti gyvena tik svajonėse apie gražią spalvingą ir turiningą ateitį. Tačiau visi, kad ir kaip besielgtumėme, turime ką prisiminti. Net ir patys skaudžiausi prisiminimai yra mūsų. Tad neturėtume bėgti nuo jų ar slėptis, o išmokti gyventi kartu su jais. Taigi gyvenimą galime įsivaizduoti kaip namą. Praeitis yra pamatai, dabartis – vieta, kurioje gyvename, o ateitis – tai stogas, kuris laikysis tvirtai ir apsaugos mus nuo šiaurais vėjo ir negandų.

Kalbėdami apie vaiką galime vadovautis tuo pačiu „namo“ principu. Mes turime padėti vaikui statyti tvirtus pamatus ir kurti aplinką, kurioje jis dabar gyvena, kad suaugęs galėtų be baimės savarankiškai kibti į gyvenimą ir kaip paukštis, pakėlęs tvirtus sparnus, išskristi iš mūsų jam sukurto saugaus lizdo.

Bandant atsakyti į klausimą, *ar vaikas turi dalyvauti globos procese*, reikėtų pirmiausiai išsiaiškinti, ką mes įsivaizduojame esant vaiku. Teisės aktai vaiką apibrėžia kaip asmenį nuo 0 iki 18 metų amžiaus. Iki 14 metų vaiko veiksnumas (galimybė sudaryti sandorius, dirbti, disponuoti savo turtu) yra apribotas, 14–18 metų vaikui suteikiama daugiau teisių ir laisvių. Vaiko nuomonė turi būti išklaudyta, kai vaikas yra vyresnis nei 10 metų amžiaus. Jaunesnis vaikas, jei yra pakankamai brandus ir geba išreikšti savo nuomonę, taip pat gali ją išreikšti. Bet tai yra teisiniai vaiko dalyvavimo visuomeniniuose santykiuose aspektai. Mums svarbu išsiaiškinti, ar vaikas yra lygiateisis tarpasmeninių santykių dalyvis ar jis teturi paklusti kažkieno, t.y. suaugusiojo (tėvų, globėjų ar kompetentingų institucijų) valiai, kai sprendimas yra priimamas už jį, o vaikas su tuo sprendimu dažnai yra net nesupažindinamas tik pastatomas prieš faktą – „štai tavo nauja šeima, nauji namai“.

Požiūris į vaiką, kaip į lygiateisį tarpasmeninių santykių dalyvį, priklauso nuo visuomenės tradicijų, papročių, kultūros. Todėl nenuostabu, kad dažnai išgirstame suaugusiuosius vaikui sakant „Tylėk! Dabar kalba suaugusieji. Kai nuspręsim, ką su tavim ar tau daryti, tada ir pasakysim“.

Vis dėlto reikia pripažinti, kad net ir kūdikis supranta esminius jo gyvenimo pokyčius ir pojūčius. Vaikai ateina į šį pasaulį, nieko apie jį nežinodami. Tačiau greitai išryškėja įgimti refleksai, jutimai, įgimtas smalsumas. Jau vienerių metų vaikas yra susipažinęs su daugybe jo aplinkoje esančių daiktų. Jis žino, kad vieni objektai yra valgomi, kiti – kelia triukšmą, vienus malonu liesti, o prie kitų priartėti pavojinga, nes sukelia skausmą. Vaikas taip pat žino, kad vieni žmonės yra artimi, o kiti – svetimi ir ima jų vengti. Vienerių metų vaikas jau moka bendrauti, apie savo norus ir jausmus pranešti kitiems gestais, garsais, pavieniais žodžiais. Vaikas pradeda aiškiai suprasti, ko jis nori ir ko nenori. Jis pradeda gerai numatyti įvykius, pavyzdžiui, pradeda verksti, kai motina rengiasi palta ir ketina išeiti. Tai rodo, kad net ir pats mažiausias vaikas yra pajėgus suprasti daugelį su juo susijusių procesų, todėl yra būtina su juo kalbėtis. Mažylis nors ir nesuprasdamas jam sakomų žodžių reikšmės, suvoks ketinimus ir jam tai padės.

Vaiko parengimo procesas

Taigi socialinis darbuotojas, teikiantis pagalbą vaikui ir ieškantis jam priimtinausios priežiūros formos, tuo pačiu „namo“ principu turėtų vaikui padėti:

- Apmąstyti savo praeitį:
 - o Sukurti ir atkurti savo asmeninio gyvenimo istoriją.
 - o Pradėti liūdėti dėl to, ką jis palieka (gyvenimą šeimoje, iš kurios vaikas kilęs, viltį sugrįžti gyventi į šią šeimą, gyvenimą globos įstaigoje...).
- Apmąstyti ateitį:
 - įsivaizduoti, kas jo laukia (gyvenimas globėjų šeimoje).
 - pradėti užmegzti ryšį su būsimąja šeima.
 - parengti vaiką išvykti iš globos įstaigos, kurioje gyvena.

Šį vaiko parengimo procesą galima suskirstyti į penkis pagrindinius etapus:

1. Pokalbis su vaiku.
2. Praeities pažinimas ir priėmimas.
3. Ateities atradimo pradžia.
4. Susipažinimas su nauja šeima.
5. Parengimas išvykti.

1. Pokalbis su vaiku

Visų pirma yra būtina kalbėtis su vaiku apie jo gyvenimo planus.

Vaikui turi būti aiškiai pasakoma, kiek laiko jis bus pas globėjus. Šis laiko tarpas priklauso nuo vaiko situacijos ir nuo globėjų ketinimų, todėl tiek vaikas, tiek jo globėjai turi būti įtraukti į vaiko gyvenimo planavimą. Negalima vaikui pasakyti, kad tu pagyvensi su šiais žmonėmis, kol tavo mamytė sugrįš ar kol globėjai apsispręs, nori jie su tavimi gyventi ar ne, ar apskritai nieko nepasakyti. Jei globėjai nėra apsisprendę dėl vaiko globos termino, turi būti siekiama nustatyti visiems priimtina laiką tarpą, pavyzdžiui, 3–6 mėnesius, po kurio vaiko globa turėtų būti peržiūrima, pasikalbama su vaiku, jo globėjais ir išsiaiškinama dėl ateities perspektyvų. Jei vaiko tėvai negali pasirūpinti vaiku dėl objektyvių aplinkybių (sveikatos, įkalinimo ir pan.), vaikui turi būti aiškiai pasakoma, kada tėvai vėl galės rūpintis savo vaiku. Jei vaiko tėvai negali auklėti savo vaiko dėl socialinių įgūdžių stokos ar netinkamo gyvenimo būdo, vaikui taip pat turi būti pasakoma, kad yra mažai tikimybių jam grįžti į biologinę šeimą.

Taip pat vaikas turi žinoti ir apie galimus, planuojamus susitikimus su biologine šeima. Viena iš vaiko globėjo pareigų yra netrukdyti vaikui bendrauti su tėvais, jei tai nekenkia vaiko interesams. Kai vaikas yra auklėjamas globėjų šeimoje, ryšių palaikymas su biologine šeima dažnai būna labai ribotas, o vaiko, augančio globos institucijoje, bendravimas su tėvais būna chaotiškas, priklausantis nuo to, kada gimdytojai prisimena turintys vaikus ir randa laiko juos aplankyti. Reiktų atkreipti dėmesį, kad toks neplanuojamas tėvų ir vaikų bendravimas daro žalą vaikui, nes šis gali būti nepasirengęs susitikti su tėvais, gali per daug tikėtis iš susitikimo, negu tėvai jam yra pasirengę duoti, gali pajauti priešišumą jį auklėjantiems asmenims, jei šie bandytų apriboti ar kontroliuoti, prižiūrėti bendravimą su staiga pasirodžiusiais tėvais. Be to, tai vaikui sukelia nesaugumo ir neapibrėžtumo jausmą, kai jis nežino, kada ko laukti ir dažnai tai tampa ilgalaikiu laukimu ir priežastimi išgyventi pakartotinį nerimą dėl išsiskyrimo su neatvyksančiais vaiką aplankyti tėvais.

Taigi kiekvienas vaikas turėtų žinoti, kas jam yra numatoma, t. y. gyvenimo planą. Priklausomai nuo vaiko amžiaus, su juo turėtų būti tariamasi kuriant su vaiku susijusius planus.

2. Praeities pažinimas ir priėmimas

- vaikui būtina papasakoti jo asmeninio gyvenimo istoriją, padėti įvardinti skausmingus prisiminimus, paaiškinti, kad neįmanoma sugrįžti į praeitį (sugrįžti gyventi į šeimą, iš kurios yra kilęs).
- vaikui reikia suvokti skausmingus prisiminimus – įvardykime juos.
- paaiškinkite su vaiku susijusius sprendimus (administracinius, teismo ir t. t.), kurie yra (bus) priimti (sužinokite jo nuomonę apie anksčiau minėtus sprendimus arba, priklausomai nuo amžiaus, sužinokite, ar vaikas sutinka).
- paaiškinkite, kad šiuo metu neįmanoma sugrįžti vėl gyventi su savo motina, su savo tėvu ir t. t. Padėkite vaikui liūdėti.

Daugelis psichologų pabrėžia, kad net ir pirmaisiais dvejais gyvenimo metais vaiko patirtas *nerimas dėl išsiskyrimo* su artimu žmogumi gali paveikti jo psichinę sveikatą. Vaikas, išgyvendamas nerimą dėl išsiskyrimo, iš pradžių energingai protestuoja ir mėgina sekti iš paskos arba verkia, kad sulauktų dėmesio ir pagalbos. Vėliau jis nusivilia, apima beviltiškumo jausmas, bet vis dar labai trokšta, kad motina sugrįžtų. Dar vėliau vaikas atrodo galutinai atsiskyręs nuo motinos ir ja nebesidomi. Svarbiausia, kad vaikas, išgyvendamas nerimą dėl išsiskyrimo, nebūtų paliekamas vienas, nes vaiko nerimas dėl išsiskyrimo lemia ir jo elgesį. Su vaiku dirbantiems specialistams svarbu suprasti ir padėti tai suprasti būsiesiems vaiko globėjams, kad vienokia ar kitokia vaiko elgesio forma dažnai tėra nerimo išraiškos forma. Dažnas vaikas tampa „maištininku“, nesutinkančiu su jam siūlomais problemos sprendimo būdais, kitas gali užsidaryti savyje, vengti kontakto su aplinkiniais, trečias stengiasi viską pateikti juokais ir neparodyti, kaip jam yra sunku, o ketvirtas būna viskuo patenkintas ir stengiasi įsijausti į jo gyvenimo pokyčius, slėpdamasis nuo išgyvenamo nerimo dėl išsiskyrimo ir neaiškios ateities. Nei su vaiku dirbantys specialistai, nei vaiko globėjai neturėtų skubinti vaiko elgesio pokyčių. Svarbiausia, ką jie turėtų pasiūlyti vaikui, yra tiesa ir palaikymas, buvimas šalia. Vaiko išgyvenamą nerimą dėl išsiskyrimo galima prilyginti netekties jausmui, taip pat sukeliančiam sielvartą ir gedėjimo procesą, turintį tam tikras fazes: šoką, neigimą, pyktį, liūdesį, derybas ir naują orientaciją. Tai, kaip greitai vaikas galės pasakyti „sudie“ tam, kas prarasta, priklausys ir nuo vaiko amžiaus, ir nuo jo temperamento, ir nuo žmonių, esančių šalia jo šiuo gedėjimo laikotarpiu. Patyręs išsiskyrimą vaikas, kaip ir kiekvienas gedintis žmogus, baiminasi vienatvės, todėl jam būtina sukurti saugią ir tolerancijos aplinką, nekritikuoti jo ir jam neprieštarauti. Reikia leisti vaikui išsakyti visus savo jausmus (pyktį, baimę, kaltę, liūdesį) ir gerbti jo norą išsikalbėti. Šis išgyvenamas nerimas dėl išsiskyrimo vyksta savotišku spiralės būdu ir kiekvieną kartą pereinant į kitą lygį nutolstama nuo fakto, sukėlusio šį nerimą. Paskutinis etapas yra susitaikymas ir galimybė užmegzti naują ryšį bei gyventi toliau.

3. Ateities atradimo pradžia

- Jei vaikas vystosi ta linkme, kad priima savo situaciją ir domisi nauja šeima, su vaiku dirbantys specialistai turi paprašyti jo papasakoti, kaip jis įsivaizduoja savo norus, susijusius su šeima ir vieta, kurioje norėtų gyventi. Vaikas gali nesuprasti žodžio „globa“ reikšmės, todėl reiktų su juo kalbėti veikiausiai apie ketinimus išvykti ir gyventi su naujais suaugusiais. Vaikas turėtų būti paprašomas apibūdinti savo viltis, naudojant tris terminus: „daiktai, gyvenamoji erdvė, žmonės“.
- Su vaiku dirbantys specialistai turėtų padėti išreikšti jausmus, kuriuos jam sukelia naujo gyvenimo ir naujos šeimos įsivaizdavimas; ši išraiška gali būti žodinė arba pasitelkiant piešimą, žaidimą su mažomis lėlėmis ir t. t.

Vaikas iki dvejų metų amžiaus dar nepajėgus išreikšti savo nuomonės. Dažnai mums atrodo, kad jis negali suprasti ir mūsų jam sakomų žodžių reikšmės, tačiau net ir pats mažiausiais vaikas yra

pajėgus suprasti daugelį su juo susijusių procesų ir apie savo norus ir jausmus pranešti kitiems gestais, garsais, pavieniais žodžiais.

Ankstyvojoje vaikystėje (3–6 metų amžiaus) vaikas dar nepajėgus pats suvokti vienokių ar kitokių veiksmų priežastis ir nustatyti priežasties ir pasekmės loginį ryšį. Tokio amžiaus vaiko mąstymas dar neįveikia: „kas jeigu...“, „antra vertus...“, „taip, bet...“, „pažiūrėkime į tai kitaip“. Kalbėdamiesi su vaiku suaugę žmonės dažnai vartoja tokius žodžių darinius, tačiau vaikas dažnai tai supranta visai kitaip. Svarbu žinoti, kad tokio amžiaus vaikas yra įsitikinęs savo atsakymų, savo mąstymo teisingumu, ir suaugusiojo pastangos logiškai paaiškinti, kaip yra iš tikrųjų, būna bevaisės. Vaikas pasaulį supranta remdamasis savo paties požiūriu ir mano, kad visi reaguoja į pasaulį taip pat, kaip ir jis. Ankstyvoji vaikystė vadinama žaidimų amžiumi, nes tokio amžiaus vaikas nelabai skiria tikrovę nuo fantazijos. Žaidimas reiškia išorinio pasaulio pakeitimą pagal mūsų norą, tai taip pat labai puikus aplinkinio pasaulio tyrinėjimo būdas, tarsi sušvelninantis klaidų ir nesėkmių padarinius. Todėl žaidimus galima išnaudoti kaip gerą bendravimo su tokio amžiaus vaiku formą ir tokiu būti jam paaiškinti su juo susijusius gyvenimo pokyčius bei išsiaiškinti jo nuomonę dėl ateities galimybių (grįžimo į biologinę šeimą, gyvenimo pas globėjus). Svarbu yra atrasti pusiausvyrą tarp vaiko saviraiškos laisvės ir jos kontrolės, pakreipimo mums reikiama linkme. Perdėm kišdamiesi į vaiko veiklą (žaidimus), mes galime jį sutrikdyti, sukelti stresą ir nerimą, tačiau vaikas, be suaugusiojo pagalbos bandydamas sau paaiškinti, kodėl negrįžta mamytė arba kodėl jis turi gyventi čia, apsuptas dar dešimties vaikų, ar būti globojamas keistų tetų ir dėdžių, gali iškreipti realybę ir taip sau suformuoti ydingus santykių, bendravimo modelius.

Viduriniojoje vaikystėje (7–11 metais) pasikeičia vaiko mąstymo kokybė. Geriau suprantamos priežastys, realus laikas. Šio amžiaus vaikas jau gana lengvai supranta, kad į tam tikrą įvykį galima pažvelgti iš įvairių pozicijų, kad gali būti kelios skirtingos nuomonės, į kurias atsižvelgiama. Tačiau tokio amžiaus vaikui vis dar per sunku spręsti hipotetines, abstrakčias problemas. Jis jas gali išspręsti tik sukonkretintas, pateikus pavyzdžius arba daiktus.

Paauglystėje būdingas sugebėjimas abstrakčiai mąstyti, neatsižvelgiant į konkrečius faktus, t.y. daug dėmesio yra skiriama ne realybei, o galimybei. Paauglio problemų sprendimo strategijos prasideda nuo galybės ir nuo jos pereinama prie realybės, o 7–11 metų amžiaus vaikas pradeda nuo realybės, bet, kai akivaizdžiausi tarpusavio ryšiai nepasitvirtina, jis nesugeba sugalvoti naujų alternatyvų ir negali problemos išspręsti. Paauglystėje būdingas mąstymas – „aš žinau, kaip turėtų būti ir aš esu teisus“. Jaunesni vaikai yra linkę pasikliauti kitais (pavyzdžiui, savo tėvais) ir leidžia jiems vadovauti jų elgesiui, spręsti už juos ir interpretuoti jų praeitį, tuo tarpu paauglys yra linkęs eksperimentuoti ir pažinti skirtingus gyvenimo aspektus. Paaugliui neturėtų būti „iš viršaus“ nurodoma, kaip jis turi elgtis, ką turi ir ko negali daryti, kaip turi ir kaip neturi gyventi, bet klausama jo paties nuomonės. Svarbu, kad paauglys galėtų būti atviras skirtingai patirčiai. Saugodamas save nuo naujos gyvenimiškos patirties ir nuo tolesnio tobulėjimo, paauglys negali pasinaudoti savo paties patirtimi ir realiai įvertinti savo galimybes. Taip paauglys iškreipia realybę ir kuria stereotipinius, ribotus problemų sprendimo būdus. Tariantis su paaugliu ir įtraukiant jį į jo gyvenimo planavimą, didžiausia reikšmė teikiama ne paauglio pasisakymo turiniui, bet pačiam pasisakymo, nuomonės išreiškimo faktui (pripažįstamas paauglio savarankiškumas). Toks paauglio dalyvavimas planuojant jo paties gyvenimą yra daug veiksmingesnis už tradicinį „pamokslavimą“ ar nurodinėjimą, kadangi tai reiškia tam tikrą pritarimą, skatinantį vidinių kontrolės mechanizmų veiklą bei padidina atsakomybę už savo veiksmus. Tačiau turėtume būti atsargūs ir neprimesti perdėm didelės atsakomybės paaugliui, pavyzdžiui, jam tiesmukiškai sakydami: rinkis – gyvensi kaime pas globėjus ar mieste vaikų globos namuose. Taip pat reiktų įvertinti ir paauglystės amžiuje būdingą bendraamžių įtaką. Stipresnius ryšius su bendraamžiais paauglys sieja su nepriklausomybe

nuo suaugusiųjų. Tad dažnas paauglys verčiau pasirinks gyvenimą institucijoje kartu su bendraamžiais, prie kurių jis pripratęs, nei gyvenimą naujoje šeimoje.

Svarbiausia yra vaikui išaiškinti visą tiesą jam priimtinu būdu priklausomai nuo jo amžiaus, subrendimo lygio, bet nepamiršti, kad už vaiko gyvenimo planavimą atsakingi esame mes patys, su vaiku dirbantys specialistai, ir jo globėjai, o vaikas yra tik mūsų bendradarbis, padedantis surasti palankiausią problemos sprendimo būdą.

4. Susipažinimas su nauja šeima

Parinkus vaikui galimą globėjų šeimą būtina:

- apibūdinti vaikui juos ir naująją jo gyvenamąją vietą, įvardinti šios šeimos realias galimybes ir palyginti su vaiko anksčiau išreikštosiomis („tu nori šeimos, kuri turėtų du automobilius ir kiekvieną dieną vestųsi tave į atrakcionų parką; šeima, kurią mes tau suradome, turi tik vieną automobilį, bet ji pasiruošusi per atostogas vestis tave į atrakcionų parką); padėti vaikui įsivaizduoti savo naująją šeimą ir savo būsimąjį gyvenimą ir kartu su juo pabandyti tai padaryti.
- užmegzti santykius, vaikui ir būsimai jo šeimai apsikeičiant daiktais:
 - ką šeima gali perduoti vaikui:
 - nedidelę kuprinę (kelionės ir dviejų gyvenimo tarpinių sujungimo simbolis: kuprinėje vaikas nešis porą nedidelių daiktų – suvenyrų iš jo gyvenimo iki įvaikinimo)
 - šeimos ir jos gyvenimo būdo nuotraukų albumą
 - nedidelių dovanų (pvz., nedidelį pūkuotą meškiną)
 - laiškų, kuriuos šalia esantis žmogus galėtų jam perskaityti; garso ir vaizdo įrašų.
 - Ką vaikas gali nusiųsti šeimai:
 - keletą piešinių
 - laiškų (priklausomai nuo amžiaus)
 - nedidelių dovanų (akmenukų ir t. t.)
 - nuotraukų (pagal galimybes).

Šis apsikeitimas padeda užmegzti vaiko ir globėjų ryšiams dar prieš jiems susitinkant, žymiai palengvina susitikimą ir sumažina atmetimo pavojų šiuo lemiamu momentu.

5. Parengimas išvykti

Reikėtų palengvinti vaiko ryšių nutraukimą su tais, kurie juo rūpinosi, gyvenimo draugais globos įstaigoje. Tam galėtų tikti ir simboliniai žingsniai, pavyzdžiui, paraginkite vaiką įsigyti „brangenybių dėžutę“, į kurią jis dėtų nedidelius daiktus ir suvenyrus iš jo gyvenimo biologinėje šeimoje, globos įstaigoje, kuriuos jis galės pasiimti su savimi eidamas į naują šeimą. Taip mes padėsime vaikui išsaugoti tvirtus namo pamatus, palengvinsime jo išsiskyrimą ir leisime pradėti gyventi iš naujo.

Dar vienas svarbus klausimas – *vaikų globa giminaičių šeimose*. Net $\frac{3}{4}$ be tėvų globos likusių vaikų globėjais tampa seneliai, dėdės ir tetos ar vyresni broliai, seserys. Pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus artimiems giminaičiams teikiama pirmenybė globoti vaikus, jiems netaikomi kai kurie reikalavimai, susiję su amžiumi, gyvenimo sąlygomis, jie neprivalo išklausti globėjams skirtų mokymų. Manoma, kad globa išplėstinėje šeimoje iš esmės nekeičia vaiko situacijos, todėl ir nebūtinai kažkos specialus pasirengimo tam procesas. Juk daugelis dirbančių, moksluose paskendusiu tėvų vaikų auga kartu su seneliais ir niekas dėl to sau nesuka per daug galvos. Tad manoma, kad ir globos nustatymas giminaičių šeimose yra niekuo neypatingas gyvenimiškas procesas. Tačiau dažnai čia ir slypi vėliau kylančių problemų pradžia, kai vaikas nėra supažindinamas su jį supančia tikrove, kai jis tikisi, kuria planus, iliuzijas, vėliau jomis nusivilia,

pradeda pykti, užsisklendžia savyje. Juk net ir pats mažiausias vaikas paklaus, kodėl jis gyvena tik su seneliu ir močiute, kai kiti kieme žaidžiantys vaikai dienas leidžia mamos ir tėčio draugijoje. Atsižvelgiant į tai, net ir giminaičių šeimose globojami vaikai turi būti ruošiami šiai priežiūros formai ir įtraukti į jų gyvenimo planavimą.

Vaikas pradeda gyventi, būdamas visiškai priklausomas nuo kitų žmonių priežiūros ir dėmesio. Ryšys su suaugusiais, kurie rūpinasi vaiku, jį maitina, globoja, formuoja ir socialinio elgesio modelį, kurį vaikas pasirinks už šeimos ribų. Vaiko ir suaugusiojo bendravime išsivysto ir *prieraišumo jausmas*, kurį galima apibūdinti kaip savotišką meilės formą. Yra ne viena prieraišumo jausmą aiškinanti psichologijos teorija, taip pat atlikta nemažai tyrimų šia tema. Kalbant apie vaikų globos namuose augančius vaikus, ypač dažnai pabrėžiama, kad šių vaikų prieraišumo jausmas yra sutrikęs, nes jie neturėjo pastovaus jais besirūpinančio suaugusiojo, kuriuo jie galėtų pasitikėti. Vėliau tai gali sukelti sunkumų vaikui prisitaikant naujoje aplinkoje, užmegzti stabilius ir ilgalaikius santykius su kitais žmonėmis. Kiekviena teorija, analizuojanti prieraišumo jausmą, pabrėžia, kad kūdikio psichologinių poreikių tenkinimas ir jautrumas tiems poreikiams yra labai svarbus vaiko tolesnei emocinei ir pažintinei raidai. Sunku atsakyti, kokie yra tie vaiko poreikiai, tačiau kiekvienas žmogus turi „aš“ pilnatvės ir laimės pilnatvės poreikį. Tai yra esminis žmogaus troškimas ir visi kiti poreikiai tėra šio troškimo išraiška. Todėl visų pirma asmuo, dirbantis su vaiku, turi suvokti ir pripažinti šią poreikių visumą.

Vaiko dalyvavimo globos procese kokybė priklauso ir nuo socialinio darbuotojo, dirbančio su vaiku. Išskirdami pagrindinius darbo su vaiku aspektus ir reikalavimus socialiniam darbuotojui, turime vadovautis subsidiarumo principu, suformuotu krikščioniško socialinio mokymo atstovų XX a. pirmoje pusėje ir reiškiančiu „tai, ką atskiri žmonės gali pasiekti savo iniciatyva ir savo jėgomis, negali būti atimta iš jų ir paskirta visuomenei, nes taip nusižengiama teisingumui; jei į tai, ką gali pasiekti ir sėkmingai užbaigti mažesnės ir kitų vadovaujamos bendruomenės, pretenduoja didesnės ir organizuotesnės bendruomenės, tai yra labai žalingas dalykas ir ardo visą visuomenės tvarką. Juk bet kokia intervencija socialinėje srityje pagal savo esmę ir sampratą yra subsidiari; ji privalo paremti socialinio kūno dalis, tačiau niekada neturi jų sunaikinti ar praryti.“

Pagal subsidiarumo teoriją būtina, kad vaikas būtų laikomas ne socialinio darbuotojo veiklos objektu, o bendradarbiu, nes tik pačiame vaike slypi galimi problemos sprendimo variantai.

Bendradarbiavimo santykiui yra reikalingas:

- užmegztas abipusio pasitikėjimo ryšys, kylantis iš pagarbos kitam ir sugebėjimo pripažinti kito vertę. Svarbiausia yra priimti žmogų tokį, koks jis yra, pripažinti jo pilnatvę, ne tik matyti, suprasti jo problemas, bet ir sugebėti išvelgti jo galias ir jėgą. Toks požiūris ypač gelbsti ne tik ieškant vaikui priimtinausios priežiūros formos, bet taip pat dirbant ir su jo biologine šeima, pasakojant apie ją vaikui. Svarbiausia, kad vaikas nebijotų mylėti savo biologinių tėvų. Vaikas neturi jaustis kaltas dėl to, kad jis pasiilgsta savo mamos ir tėčio, kad jis laukia jų atvykstant, net ir tada, kai jis jaučiasi prisirišęs prie savo globėjų ir yra patenkintas gyvenimu kartu su jais. Vaikui būtina turėti atramos taškus ir rasti savo vietą. Priklausymas tėvams, kurie yra apibūdinami tik neigiamai, gali sukelti vaikui menkavertiškumo jausmą, pyktį ar pasipriešinimą. Tuo tarpu kalbant vaikui teisingai apie biologinę šeimą, jos trūkumus ir privalumus (juk nėra gyvenime tik juodo ir balto), vaikas galės sau pasakyti, kad vieną jis turi iš savo biologinių tėvų, o štai kitą iš globėjų. Svarbiausia yra visų globos procese dalyvaujančių asmenų, vaiko, jo tėvų, globėjų ir institucijų bendradarbiavimas.
- abipusis mokymasis – pripažindami vaiką lygiaverčiu asmeniu, pasisemsime iš jo tiek pat, kiek ir jis iš mūsų gali pasisemti. Reikia išvengti išankstinio nusistatymo ir priešiško, stengtis bendrauti su vaiku kaip su senu pažįstamu.

- tarpusavio priklausomybė – tai yra bendro tikslo siekimas, kad kiekvienas, dalyvaujantis pagalbos procese, atskleistų ir realizuotų savo galias ir tokiu būdu galėtų pats išspręsti savo problemas.

Tuos pačius darbo metodus galima naudoti ir vaikui jau gyvenant naujoje šeimoje, nes, kaip buvo minėta, žmogus yra nepajėgus pergyventi viską iš karto, o ypač nerimą dėl išsiskyrimo. Be to, globojamas vaikas dažniausiai turi išsiskirti ir su savo globėjais, kai atsiranda galimybė jam grįžti į biologinę šeimą, būti įvaikintam, kai jis sulaukia pilnametystės ar tiesiog kai jis dėl susiklosčiusių aplinkybių turi būti perkeltas į vaikų globos namus. Tokiu metu vaikas vėl iš naujo išgyvena visas gedėjimo fazes, kad galėtų tarti „sudie“ tam, kas prarasta, ir pradėti gyventi toliau, užmegzti naujus ryšius ir statyti savo gyvenimo namus.

Šaltiniai

1. Žukauskienė R. Raidos psichologija. 2002.
 2. ISS Tarptautinė socialinė tarnyba. Vadovas. Svarbiausi vaiko interesai ir įvaikinimas. 2005.
 3. Petružytė D. Subsidiarumo principas socialiniams darbuotojui sąveikaujant su klientu. 2004.
 4. Daugienė N. ir Petrošienė D. Socialinio bendravimo įgūdžiai ir etika.
 5. Valickas G. Kai kurie bendravimo su paaugliais ypatumai.
-